

competitive, professionally competent (to have solid knowledge of the chosen specialty), capable of self-realization, self-development, self-education, creativity in the conditions of acquiring a pedagogical specialty and modernizing the government taking professional activity as a strategic goal of life.

The formation of vocational and pedagogical mobility, as one of the types of professional mobility, is carried out in the educational process during the re-training or training at the second (master's) level of higher education, which will help to ensure the specialists competitiveness.

Key words: mobility; trajectories of mobility, social mobility, cultural (socio-cultural) mobility, academic mobility, professional mobility, professional and pedagogical mobility.

Рецензент: Кузьменко В.В.

УДК 378.14

Калінська О. П.*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті визначено психолого-педагогічні умови розвитку педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у вищому навчальному закладі. Проаналізовано та узагальнено питання впровадження педагогічних технологій як шлях до формування професіоналізму і педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у вищому навчальному закладі і розглянуто важливість їх впливу на підвищення і вдосконалення педагогічного професіоналізму викладачів сучасних вищих навчальних закладів з метою поліпшення якості освітнього процесу. Визначено, що впровадження саме цих психолого-педагогічних умов найбільш ефективно сприяє розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, педагогічна майстерність, викладач економічних дисциплін, психолого-педагогічні умови, педагогічні технології, тренінгові технології.

Сучасна соціально-економічна ситуація характеризується тим, що різні сфери людської діяльності, зокрема й освітня, стрімко розвиваються. Урахування нових вимог до вищої освіти в умовах реформування суспільства, а також критичний аналіз якості роботи педагогічних працівників вищих навчальних закладів зумовлюють необхідність нового підходу до організації, структури, змісту, форм, методів та умов удосконалення педагогічної майстерності викладачів.

Отже, працівникам освітньої галузі потрібно бути готовими до швидких і мінливих змін, адже однією з найактуальніших проблем сучасної освіти є виховання «соціальної конкурентоспроможності». Це поняття включає в себе професійну стійкість особистості, її здатність до підвищення кваліфікації, соціальну мобільність (яка полягає в її здатності до швидкого навчання), сприйнятливості до інновацій, здатність до змін у професійному середовищі, готовність до переходу в іншу сферу діяльності, а також підвищення соціального статусу та рівня освіти. Щоб досягти вершин професіоналізму у вирішенні цих педагогічних завдань, у викладача вищого навчального закладу має бути сформований високий рівень педагогічної компетентності в усій сукупності компетенцій (як фахівця-предметника – носія певних знань з фаху, як методиста, який здатен забезпечити умови для набуття фахових знань і умінь студентами, як вихователя та психолога).

Досягнення високого рівня педагогічної компетентності відкриває перед викладачем можливість значних досягнень у професійній сфері, самокеруванні, самовдосконаленні, що й дозволяє йому досягти педагогічної майстерності. На актуальності цієї проблеми наголошується і в останніх документах щодо

*© Калінська О. П.

реформування освітньої галузі, зокрема законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту».

У сучасній психології та педагогіці багатосторонньо розглядаються проблеми розвитку педагогічної майстерності викладачів вищих навчальних закладів, адже проблема професійної діяльності вчителя завжди перебуває в полі зору вчених. Різні аспекти педагогічної майстерності були та є в центрі уваги багатьох науковців, педагогів-практиків і психологів. Варто згадати наукові праці Ш. Амонашвілі, С. Вітвицької, В. Гриньової, І. Зязюна, В. Кан-Калик, Б. Кобзаря, К. Корсака, Л. Крамущенко, І. Кривоноса, О. Лавріненка, А. Макаренка, О. Пехоти., М. Романенка, В. Семиченко, В. Сухомлинського, І. Учитель та інших науковців.

Водночас сучасний педагог вищої школи, зокрема й викладач економічних дисциплін, має спрямовувати свою діяльність на формування наукового мислення, розвиток внутрішньої особистої потреби в постійному саморозвитку, самоосвіті впродовж усього життя.

Тому розуміння важливості цього завдання викладачами економічних дисциплін вищих навчальних закладів для підвищення професійних якостей та розвитку їхньої педагогічної майстерності зумовлює і вибір оптимальних психолого-педагогічних умов, які забезпечать успішний розвиток педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у вищому навчальному закладі. Це і становить мету нашої статті.

Урахування нових вимог до вищої освіти в умовах реформування суспільства, критичний аналіз якості роботи педагогічних працівників вищих навчальних закладів зумовлюють необхідність нового підходу до організації, структури, змісту, форм і методів удосконалення педагогічної майстерності викладачів.

Як зауважують деякі науковці (І. Середа [13], Л. Сушенцева [14]), педагогічна майстерність викладача передбачає не лише досконалий рівень фахових знань, умінь і навичок, а й формування певних особистих якостей – мобільності, комунікативності, емпатії, креативності, толерантності, спеціальні, соціальні, особистісні й індивідуальні компетенції, а також майстерне володіння педагогічною технікою та використання сучасних технологій освітнього процесу.

Підтвердженням цьому є думка І. Зязюна про те, що можна бути професійно компетентним педагогом і мати особистісно-гуманітарну орієнтацію, уміти узагальнювати і передавати свій досвід іншим колегам, бути здатним до рефлексії, володіти сучасними педагогічними технологіями, але при цьому не бути майстром, а залишатися добротним ремісником [5, с. 8].

Ми погоджуємося з тим, що педагогічна майстерність – це певний комплекс багатьох складових властивостей особистості, які забезпечують високий рівень професійної діяльності викладача.

На основі аналізу й узагальнення досліджень різних науковців нами визначено, що педагогічна майстерність – це інтегративна якість особистості педагога, що виявляється в професійно-педагогічній діяльності, характеризується високим рівнем розвитку спеціальних умінь і здатностей педагога керувати навчально-пізнавальною діяльністю студентів у навчально-виховному процесі й забезпечує ефективне здійснення самореалізації та самоактуалізації суб'єктів цього процесу.

Однак педагогічна майстерність відрізняється від загальної практики інноваційним підходом і забезпечує постійне поліпшення якості педагогічного процесу у вищих навчальних закладах. І щоб відповідати таким вимогам, викладач має бути справжнім майстром педагогічної справи. У контексті цієї проблеми нами визначено, що педагогічна майстерність викладача економічних дисциплін у вищому навчальному закладі – це інтегрована якість особистості, що забезпечує результативну стабільно високу діяльність викладача, його професійно-педагогічний саморозвиток, самоактуалізацію на основі гуманізму, психолого-педагогічної, методичної та фахової компетентності, особистісних якостей, індивідуального педагогічного стилю

та професійної мобільності.

Науковий аналіз проблеми педагогічної майстерності передбачає визначення низки психолого-педагогічних умов, які забезпечать успішний розвиток педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у вищому навчальному закладі.

Умови складають середовище, в якому виникає, існує й розвивається те чи інше явище або процес, і поза цим середовищем вони не можуть існувати. Також у практичній діяльності розрізняють педагогічні і психологічні умови, які у своєму поєднанні створюють необхідні й достатні психолого-педагогічні умови. Необхідні умови наявні тоді, коли виникає якась дія. Достатні – неодмінно викликають цю дію.

У педагогіці існують різні підходи до визначення змісту поняття «педагогічні умови» та «психологічні умови». Так, О. Федорова під педагогічними умовами розуміє сукупність об'єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей її здійснення, що забезпечують успішне вирішення поставленого завдання [16].

Досліджуючи педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів економіки до профільного навчання старшокласників, Т. Гуцан стверджує, що педагогічні умови – це структурна оболонка педагогічних технологій чи педагогічних моделей [3].

На думку Л. Вознюк, педагогічні умови – це найбільш сприятливі та оптимальні чинники, за допомогою яких досягається і реалізовується поставлена мета за взаємодії певних принципів і засобів [2, с. 14].

Поняття «педагогічні умови» І. Учитель визначає як єдність зовнішніх і внутрішніх чинників освітнього середовища ВНЗ, які забезпечують ефективність навчально-виховного процесу [15, с. 65].

Розглядаючи сутність поняття «психологічні умови», психолог Р. Немов трактує його в контексті психічного розвитку людини через сукупність зовнішніх і внутрішніх причин, які впливають на процес розвитку, його динаміку й результати [10, с. 270].

Психолого-педагогічні умови З. Курлянд розглядає і розуміє як зовнішні та внутрішні обставини, які впливають на методи і форми організації навчально-виховного процесу у ВНЗ [8, с. 171].

В. Семиченко, розглядаючи питання психолого-педагогічних умов розвитку педагогічної майстерності викладача зазначає, що той має вміти створювати емоційно невимушену атмосферу заняття, виявляти уміння реагувати на стан групи в цілому і кожного студента окремо, підтримувати сприятливу атмосферу в аудиторії [12, с. 535].

Також підтвердження цієї думки знаходимо у працях зарубіжних науковців (L. Rath), у яких вказується, що у процесі навчання педагог має задовольняти вісім емоційних потреб особистості – потребу в приналежності до певної групи; потребу в досягненнях та успіхові; потребу в економічній стабільності; потребу бути вільним від страху; потребу в любові та прихильності; потребу бути вільним від сильного почуття провини; потребу в самоповазі; потребу в розумінні [17, с. 137].

Тож психолого-педагогічні умови будемо розглядати як один із компонентів педагогічної моделі, який забезпечує ефективний розвиток педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін у системі методичної роботи кафедри вищого навчального закладу.

Для розвитку педагогічної майстерності викладачів, зокрема економічних дисциплін, важливе значення має організація систематичної методичної роботи на кафедрі.

Як зауважує С. Вишнякова, методична робота в навчальному закладі – це планована діяльність викладачів і співробітників, спрямована на освоєння та вдосконалення наявних, а також розроблення і впровадження нових принципів, форм і методів ефективної організації навчального процесу. Методична робота спрямована на вироблення оптимальних методів досягнення нової якості навчально-виховного процесу [1].

Загальновідомо, що успіх вирішення завдань, що постають перед сучасним вищим навчальним закладом, залежить від того, які форми й методи методичної роботи використовуються на кафедрі з метою сприяння виявленню та розкриттю професійної компетентності, творчості та педагогічної майстерності викладацького колективу.

Як зазначає Н. Нічкало, методична робота є однією з найважливіших умов розвитку педагогічної майстерності викладача [11, с. 26].

За результатами аналізу наукових праць, положень сучасної дидактики вищої школи та на основі власного педагогічного досвіду визначаємо, що розвиток педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у вищому навчальному закладі буде відбуватися більш ефективно за таких психолого-педагогічних умов: поєднання традиційних і нетрадиційних форм організації методичної роботи; використання методів маніпулятивного впливу в суб'єкт-суб'єктній взаємодії в навчально-виховному процесі; упровадження інноваційних педагогічних технологій у системі методичної роботи.

Коротко зупинимось на характеристиці кожної з цих педагогічних умов.

Першою психолого-педагогічною умовою є поєднання традиційних і нетрадиційних форм організації методичної роботи. У чинній практиці вищих навчальних закладів застосовуються різноманітні форми організації методичної роботи. Деякі з них давно ствердили себе (методичні семінари, науково-методичні конференції, методичні (предметні) комісії, інструктивно-методичні наради тощо). Інші форми методичної роботи виникли останніми роками (творчі лабораторії, експериментальні лабораторії, семінари педагогічних знань, школи педагогічної майстерності та ін.).

Основна методична робота викладачів кафедри організовується в межах колективних, групових та індивідуальних форм. До найбільш поширених колективних форм методичної роботи традиційно відносили: засідання науково-методичної комісії; засідання кафедри; науково-практичні і теоретичні конференції; педагогічні читання; інструктивно-методичні наради; семінари педагогічних знань; методичні тижні, в яких традиційно бере участь увесь науково-педагогічний колектив; творчі звіти.

Серед групових форм методичної роботи найбільш поширеними є: методичні предметні (або циклові) комісії; теоретичні семінари; семінари-практикуми; школи передового досвіду; школи педагогічної майстерності; інструктивно-методичні наради для певної категорії викладачів; творчі (проблемні) групи; залучення викладачів кафедри до розроблення актуальної проблеми; спільне вивчення колективом кафедри програм, підручників, методичних посібників, психолого-педагогічних вимог до занять; вивчення актуальних питань педагогіки і методики навчання та ін.

До індивідуальних форм методичної роботи відносять відкриті заняття та взаємовідвідування; самоосвіту викладачів; звіти викладачів, індивідуальну роботу завідувача кафедри з окремими викладачами, зокрема з тими, хто реально потребує допомоги (особлива увага надається молодим викладачам): наставництво (робота висококваліфікованих досвідчених викладачів з тими, кому необхідно надати допомогу); індивідуальне направлення членів педагогічного колективу на стажування або курси (факультети, інститути) підвищення кваліфікації.

Інноваційні процеси, що відбуваються в системі освіти, зумовили оновлення форм і методів методичної роботи з науково-педагогічними працівниками на кафедрах у вищих навчальних закладах.

Поява нетрадиційних форм організації навчання визначила необхідність уваги до проблемно-дискусійних форм організації методичної роботи.

Сьогодні досить поширеними й ефективними нетрадиційними формами методичної роботи є методичні «фестивалі», методичні «ринги», методичні «мости»; лекції-панорами; методичні діалоги; «круглі столи», аукціони педагогічних ідей, які підвищують активність викладачів і сприяють розвитку їх педагогічної майстерності. Наприклад, цікавою може бути тема для аукціону педагогічних ідей «Як успішно навчити

всіх студентів?».

Другою психолого-педагогічною умовою є використання методів маніпулятивного впливу в суб'єкт-суб'єктній взаємодії в навчально-виховному процесі. Постановлення питання про педагогічне маніпулювання, очевидно, пов'язано з негативним сприйняттям самого терміна «маніпуляція». Проте в цього слова є й інші значення. Маніпуляція в будь-яких своїх видах є формою підпорядкування, тобто таким психологічним впливом, який за наявності хороших технік володіння зумовлює актуалізацію в іншій людині намірів, що не співпадають з її актуальними бажаннями, потребами і мотивами. Інша річ, які цілі переслідує маніпуляція і на що вона спрямована: на благо людини чи на благо самого маніпулятора.

У професійно-педагогічній діяльності поширені два види маніпулятивних прийомів: маніпуляція як засіб самоствердження педагогів і маніпуляція як спосіб активізації навчальних і морально-поведінкових дій.

Схильність до маніпулювання в педагогів має складний динамічний характер. У початківців-педагогів у перший рік їх роботи відзначаються дещо завищені показники маніпулятивної комунікативної установки й розмитості морально-етичних норм. Потім відбувається значне їх зниження. З часом у педагогів розширюється спектр маніпулятивних прийомів, використовуваних у професійній діяльності. При цьому зі збільшенням досвіду роботи в навчальному закладі педагоги в спілкуванні з студентами частіше застосовують педагогічні маніпулятивні прийоми, ніж егоїстичні, що свідчить про підвищення їх професіоналізму та педагогічної майстерності.

З віком і набуттям педагогічного досвіду та професійної майстерності відбувається формування стійкої позитивної концепції людини, характерної для зрілої особистості. Спостерігається позитивна динаміка на рівні вираженості гнучкості поведінки, пізнавальних потреб і креативності, що є показником зростання педагогічної майстерності та рівня самоактуалізації.

Як показують результати наших досліджень, проведених в Інституті підприємництва та перспективних технологій НУ «Львівська політехніка», об'єктами маніпулятивного впливу студентів є однолітки (перше місце), батьки (друге місце), викладачі (третє місце). За даними опитування, 81 % студентів вірять, що викладачі використовують приховані прийоми маніпуляції. 84 % викладачів хочуть мати додаткові знання з технік маніпуляції для використання у педагогічній діяльності, а 57 % – використовують прийоми маніпуляції у суспільно-корисних цілях [7, с. 37].

До того ж у вищому навчальному закладі студентами щодо викладачів використовуються такі пастки маніпулятора, як «єдина трійка (четвірка)», стипендія, лестощі, компліменти, «істерика», «взяти змором», «нога в дверях», «останній залік» тощо. Отож питання використання викладачами методів маніпулятивного впливу в рамках педагогічної майстерності є дуже важливим. Педагогічна майстерність має бути природною якістю викладача, включати вміння встановлювати взаємодію зі студентами в навчальному процесі, з повагою ставитися до думок і поглядів інших, дотримуватися педагогічного такту в усіх ситуаціях педагогічної діяльності. Викладачеві завжди потрібно знати, що він впливає на тих, кого навчає, можливо, навіть не усвідомлюючи цього. Тому особистість педагога має бути прикладом для студентів у всьому, гідно поводити себе в будь-яких ситуаціях з метою налагодження ефективної взаємодії в системі «викладач-студент» для постійного поліпшення навчального процесу [6, с. 338].

Третьою психолого-педагогічною умовою є впровадження інноваційних педагогічних технологій у системі методичної роботи. Отже, педагогічна інновація – це цілеспрямована зміна, що вносить в освітній простір досить стабільні елементи нововведення, які поліпшують характеристики окремих частин, компонентів і самої освітньої системи в цілому.

Як зауважує І. Дичківська, інноваційні педагогічні технології – це не тільки використання новітніх методів навчання, а й вплив особистості педагога, адже особистість

педагога відіграє важливу роль під час використання педагогічних технологій. У свою чергу педагогічна технологія за правильного використання гарантує очікуваний результат. Отже, як зауважує дослідниця, сучасна педагогічна технологія мусить гарантувати досягнення певного рівня навчання й виховання, бути ефективною за результатами, оптимальною щодо термінів упровадження, витрат сил і засобів [4, с. 48].

Отже, інноваційність завжди була властива педагогічній діяльності як найважливіша характеристика, що відображає процес розвитку науки і практики. Інноваційні педагогічні технології та системи навчання й виховання відрізняються варіативністю, своєрідністю і специфікою проявів на практиці, адже вони відображають рівень педагогічної майстерності.

Появу інноваційних форм для підвищення професіоналізму та якості педагогічної майстерності викладачів вищих економічних навчальних закладів продиктовано сучасним соціальним замовленням, рівнем психолого-педагогічної науки, а також кадровим потенціалом.

На сьогодні досить широко впроваджуються інноваційні педагогічні технології навчання, що використовуються й у програмах для підвищення рівня педагогічної майстерності викладачів, зокрема: технологія розвивального навчання; педагогічна технологія критичного мислення; тренінгові технології; інтегральна педагогічна технологія; технології формування творчої особистості; технологія особистісно орієнтованого навчання; проектна технологія для стимулювання інтересу до нових знань; технологія диференційованого навчання; технологія гуманістичного навчання; технологія модульно-розвивального навчання для формування самоосвітньої компетентності; технологія групового навчання; коучингові технології.

Розглядаючи питання використання багатьох педагогічних технологій для розвитку педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у вищому навчальному закладі, варто наголосити, що досить важлива роль належить тренінговим технологіям, зокрема навчальному тренінгу.

Тренінг сьогодні є незамінним елементом системи навчання й розвитку в будь-якому навчальному закладі, адже тренінг – це насамперед навчання, що опирається на досвід людини, а також припускає, що присутні на тренінгу люди, окрім отримання нової інформації, мають можливість відразу використовувати її на практиці, виробляючи нові навички. Отже, в умовах спеціально організованого тренінгового середовища у викладачів економіки можна досягнути високого рівня психолого-педагогічної компетентності завдяки вияву суб'єктної їх активності, стимулюванню інтелектуально-творчого потенціалу та включенню власного емоційно-соціального досвіду для розв'язання й моделювання нестандартних педагогічних ситуацій [9, с. 19].

Отже, шлях до розвитку педагогічної майстерності передбачає, що працівникам освітньої галузі потрібно бути готовими до швидких і мінливих змін. Їх активність у процесі інтеграції навчально-педагогічної та самоосвітньої діяльності має бути спрямована на оволодіння педагогічною інноватикою на професійному й науково-педагогічному рівнях. Упровадження та реалізація саме цих психолого-педагогічних умов найбільш ефективно сприяє розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін.

Подальший науковий пошук спрямовуємо на визначення та обґрунтування критеріїв, показників і рівнів розвитку педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у вищому навчальному закладі.

Література:

1. Вишнякова С. М. Профессиональное образование. Словарь : Ключевые понятия, термины. Актуальная лексика / С. М. Вишнякова. – М. : Новь, 1999. – 537 с.

2. Вознюк Л. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів музики до виховання підлітків засобами дзвонарства / Л. Вознюк // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини. – Умань : ПП О. О. Жовтий, 2012. – Вип. 5. – Ч. 2. – 291 с.
3. Гуцан Т. Г. Педагогічні умови формування готовності майбутніх вчителів економіки до профільного навчання старшокласників / Т. Гуцан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/gutsan-tg-pedagogichniy-umovi-formuvannya-gotovnosti-maybutnih-vchiteliv-ekonomiki-do-profilnogonavchannya-starshoklasnikiv>. – Назва з екрану.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 218 с.
5. Зязюн І. А. Естетичні регулятиви педагогічної майстерності / І. А. Зязюн // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2006. – С. 8.
6. Калінська О. П. Маніпуляція як невід'ємна частина педагогічної майстерності викладача / О. П. Калінська, Л. В. Цубов // Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні : збірник тез за матеріалами VIII науково-технічної конференції науково-педагогічних працівників (26-31 березня 2012 р.). – Л. : Видавничий відділ НН ІППТ НУ «ЛП». – 2012. – С. 339-340.
7. Калінська О. П. Соціальна відповідальність як регулятор практики використання маніпулятивних впливів у системі «викладач-студент» / О. П. Калінська, О. М. Ієвлев // Викладання психолого-педагогічних дисциплін у технічному університеті: соціально-відповідальний вимір : матеріали VII Міжнародної науково-методичної конференції ; редкол. : Г. О. Балл [та ін.]. – К. : ДІЯ, 2011. – С. 37-38.
8. Курлянд З. Н. Психолого-педагогічні умови формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів / З. Н. Курлянд // Наука і освіта. – 2008. – № 8, 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NiO/2008_8-9/pedagogika/kurl.htm. – Назва з екрану.
9. Міщенко І. Б. Дидактичні умови формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів економіки в процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ірина Борисівна Міщенко. – Житомир, 2004. – 22 с.
10. Немов Р. С. Психологія : словарь-справочник : в 2 ч. / Р. С Немов. – М. : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – Ч. 2. – 352 с.
11. Ничкало Н. Г. Українська наукова школа педагогічна майстерності – скарбниця сьогодення і майбутнього / Н. Г. Ничкало // Вища освіта України : Теоретичний та науково-методичний часопис. – К. : 2014. – № 3 (54) : Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології, Т. 1. – С. 22-29.
12. Семиченко В. А. Плекаємо педагогічну майстерність : навчальний посібник / В. А. Семиченко, О. С. Снісаренко, О. В. Брюховецька, А. Ш. Кудусова. – Вінниця : Планер, 2010. – 674 с.
13. Серeda І. В. Педагогічні технології як засіб розвитку професійної майстерності майбутнього викладача / І. В. Серeda // Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. – 2010. – Вип. 1.31. – С. 19-23.
14. Сушенцева Л. Л. Професійна мобільність педагога професійного навчання як системне багатогранне явище / Л. Л. Сушенцева // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи : збірник наукових праць. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 39. – С. 227-232.
15. Учитель І. Б. Формування педагогічної майстерності майбутнього педагога професійного навчання металургійного профілю : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Учитель Інна Борисівна. – К., 2015. – 184 с.
16. Федорова О. Ф. Некоторые вопросы активизации учащихся в процессе теоретического и производственного обучения / О. Ф. Федорова. – М. : Высшая школа, 1970. – 301 с.
17. Raths L. E. Meeting the Needs of Children: Creating Trust and Security / L. E. Raths. – Columbus, OH : Charles Merrill, 1972. – 247 p.

Калинская О. П.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

В статье определены психолого-педагогические условия развития педагогического мастерства преподавателя экономических дисциплин в высшем учебном заведении. Проанализированы и обобщены вопросы внедрения педагогических технологий как путь к формированию профессионализма и педагогического мастерства преподавателя экономических дисциплин в высшем учебном заведении и рассмотрено важность их влияния на повышение и совершенствование педагогического профессионализма преподавателей современных высших учебных заведений с целью улучшения качества образовательного процесса. Определено, что внедрение именно этих психолого-педагогических условий наиболее эффективно способствует развитию педагогического мастерства преподавателей экономических дисциплин.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, педагогическое мастерство, преподаватель экономических дисциплин, психолого-педагогические условия, педагогические технологии, тренинговые технологии.

Kalinska O. P.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF THE PEDAGOGICAL MASTERNESS OF THE LECTURER OF ECONOMIC DISCIPLINES IN THE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

The article defines the psychological and pedagogical conditions of the development of teaching skills of a lecturer of economic disciplines in a higher educational institution. The issue of introduction of pedagogical technologies as a way to formation of professionalism and pedagogical skill of a lecturer of economic disciplines in higher educational institutions is analyzed and generalized, and importance of their influence on improving the pedagogical professionalism of lecturer of modern higher educational institutions is considered in order to improve the quality of the educational process. On the basis of theoretical data, different approaches to the definition of the content of the term «pedagogical conditions» and «psychological conditions» are analyzed. It was found out that the main methodical work of the lecturers of the department is organized within the collective, group and individual forms. Non-traditional forms of training organization are analyzed. It was found the use of manipulative techniques impact of lecturer within the educational skills. It is determined that the development of pedagogical skills of a lecturer of economic disciplines in a higher educational institution will be more effectively in the following psychological and pedagogical terms: a combination of traditional and non-traditional forms of methodological work organization; the use of methods of manipulative influence in the subject-subjective interaction in the educational process; introduction of innovative pedagogical technologies in the system of methodical work.

Key words: higher educational institution, pedagogical skill, lecturer of economic disciplines, methodical work, psychological and pedagogical conditions, pedagogical technologies, training technologies.

Рецензент: Слюсаренко Н. В.

УДК 378

Коваленко Л. М., Цзі Інін*

ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У статті розкрито сутнісні характеристики та структуру проектної компетентності майбутнього фахівця. Автори зазначають: для того щоб здійснювати проектування, тобто володіти проектувальною компетенцією, у майбутнього фахівця мають бути розвинені певні вміння, а саме аналітичні, гностичні, дослідницькі, діагностичні, креативні та рефлексивні. Оскільки проєктивні вміння передбачають поєднання з іншими

*© Коваленко Л. М., Цзі Інін